STEFAN HEDLUND

Svar till Dumov

Den sovjetiska presstjänsten APNs kommentator Alexej Dumov anser att min tidigare artikel om det sovjetiska finansiella systemets sammanbrott ger "ett tvetydigt intryck". Detta är en något ovan beskyllning, riktad mot en skribent som normalt brukar bemöda sig om en rak och otvetydig framställning, i synnerhet kanske vad beträffar den ekonomiska utvecklingen i Sovjetunionen. Att det skulle vara primärt *vetenskapliga* tvetydigheter som föranlett utryckningen finner jag således svårt att tro. Snarare är det väl så att Dumovs uppdragsgivare finner mina "diskutabla slutsatser" och "ohållbara omdömen" *politiskt* misshagliga, och därför anser ett tillrättaläggande vara av nöden. Sådan renhållningstjänst tycks för den sovjetiska presstjänstens del vara på väg att bli en allt viktigare arbetsuppgift. (Man kan undra varför Reuters, AFP och AP inte bedriver liknande verksamhet?)

Docent STEFAN HEDLUND är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet. Han har i sin forskning främst sysslat med Sovjets ekonomi och jordbruksekonomi.

Dumov ordar mycket och länge om det program för ekonomisk sanering som antogs av Högsta Sovjet strax före jul: "Allt detta sammantaget, i synnerhet konversionen, kan näppeligen betecknas som betydelselösa åtgärder." Detta programs torftiga innehåll har jag beskrivit i en tidigare artikel. För att undvika alltför mycken upprepning vill jag därför utan vidare diskussion understryka att "betydelselösa" är just jämnt vad dessa åtgärder bäst bör beskrivas som. Anledningen till att jag ändock vill bemöta Dumov är att hans framställning präglas av sådan brist på förståelse för situationens verkliga krav att den utmärkt väl lämpar sig att ytterligare illustrera min tidigare framförda tes.

Beträffande reformarbetets uppläggning skriver Dumov: "Tonvikten laggs under en första etapp mindre vid marknaden, utan mer vid en sanering av det ekonomiska läget." Detta konstaterande är av central betydelse. Till att börja med kan man undra hur det "ekonomiska lä-

get" i Sovjetunionen skall kunna saneras *utan* att lita till marknaden. Här reflekteras den klassiska sovjetiska tilltron till att dekret från partiets Centralkommitté biter på alla samhällets missforhållanden, och detta bådar naturligtvis inte gott. Så länge man i Moskva fortsatter att tro på att man *först* kan reformera den centralstyrda ekonomin, och *sedan* (eventuellt?) övergå till marknadsekonomi, finns ingen anledning att förvänta sig annat än fortsatt, accelererad nedgång.

Denna pessimism förstärks dessutom om vi ser Dumovs uttalande ur ett något vidare perspektiv. Den lärdom vi kan dra av dagens polska ekonomiska reformdebatt är nämligen att gradvisa reformer, av det slag Abalkin företräder, helt enkelt inte fungerar. I Ungern har man sysslat med sådana reformer i drygt tjugo år, och att döma av dagens akuta ekonomiska kris har detta inte resulterat i stort mycket mera än på stället marsch. I Polen samarbetar man idag mycket intimt med det i vissa svenska kretsar så förhatliga IMF, och man har inkallat den unge nyliberale Harvard-ekonomen Jeffrey Sachs som ekonomisk topprådgivare. Den senares plan för hur fullständig marknadsekonomi skall kunna införas på mindre an ett år debatteras idag flitigt i Polen, och ur denna diskussion kommer med all sannolikhet en myckenhet av värdefull ny kunskap att resultera. I Moskva tycks man dock inte ha tagit några intryck, och detta är naturligtvis inte bra.

Att den sovjetiska ekonomiska debatten ligger så oändligt långt efter den som idag förs i exempelvis Warszawa, Prag och Budapest är i mångt och mycket en konsekvens av tidigare decenniers xenofobi och självpåtagna intellektuella isolering. Att hävda att den sovjetiska ekonomkåren inte förstår vad en marknadsekonomisk reform verkligen kräver kan måhanda förefalla raljant och nedsättande, men är ju egentligen inte annorlunda än att fråga hur många svenska professorer i nationalekonomi som skulle klara en tentamen i "vetenskaplig kommunism" vid Moskva-universitetet. Den enkla sanningen är, att samtidigt som det gamla sovjetiska ekonomiska systemet nu raseras göres också den sovjetiska ekonomkårens humankapital, som byggts upp i förhållande till det gamla systemet, obsolet och irrelevant.

Dumovs framställning innehåller en mångfald av exempel på hur motsättningsfylld och illa genomtänkt den s k *perestrojkan* är. Betraffande den finansiella kollapsen konstaterar han: "Tyvärr fortsatter befolkningens penninginkomster att öka snabbare än tillverkningen av konsumtionsvaror." Tyvärr?! Är inte just detta ett tecken så gott som något på att man har förlorat kontrollen över det finansiella systemet? Visst kan det tyckas tråkigt, men beklaganden får aldrig tillåtas utgora substitut för en effektiv ekonomisk politik.

Förvisso är det möjligt att man i år kommer att lyckas med att avsevärt reducera det katastrofala underskottet i den statliga budgeten, men detta kommer i så fall att ske till pris av att man mycket drastiskt reducerar de statliga investeringarna. Att hålla svälten från dörren genom att konsumera nästa års utsäde kan möjligen betraktas som en framgång på kort sikt, men att tala om en sådan politik som "reform" förefaller knappast motiverat. Då Dumov dessutom fortsatter med att konstatera att det absolut oundgängliga behovet av en monetär reform, syftande till att eliminera ekonomins massiva inflationsoverhäng, har avvisats med motivering att en sådan åtgärd "skulle få ytterst negativa sociala konsekvenser", blir man ytterligare betänksam. Det må vara smartsamt att underkasta sig en storre operation, men om alternativet är att patienten avlider, borde läkarens prioritering vara klar.

Den i särklass mest fundamentala bristen i de valhänta sovjetiska försöken till ekonomisk reform rör den uppenbarligen mycket djupt rotade oformågan att inse

att marknadsmekanismens verkliga kärna ligger i en fri prisbildning. Med bibehållande av det gamla, fullständigt slumpmässiga systemet av statligt fastställda priser, har man nu frisläppt företagens beslutsfattande, man har uppmanat statliga företag med monopolställning på extrema bristmarknader att på grundval av dessa priser maximera sin profit. Att resultatet har blivit kaos borde inte förvåna en genomsnittligt begåvad svensk ettbetygsstuderande i nationalekonomi.

Av Dumovs framställning att döma, har man emellertid på sovjetiskt håll ännu inte, trots ett förestående totalt ekonomiskt sammanbrott, insett prisernas centrala roll. Man har upprepade gånger skjutit upp all diskussion av prisreform, och har idag inte kommit längre än till insikt om behov av en "prisreform som skall föra de sovjetiska priserna närmare världsmarknadsprisnivån". Detta har naturligtvis ingenting med reform att göra. Det är *riktiga, marknadsbestämda* priser som behövs, inte statligt fastställda priser som står i en något bättre relation till världsmarknaden. Innan denna enkla men helt avgörande sanning har lyckats slå ordentlig rot i den sovjetiska reformdebatten kommer inga andra åtgärder att ha någon som helst chans till framgång.

Mot denna bakgrund vill jag därför mycket bestämt vidhålla det "ohållbara omdöme" som föranledde Dumovs replik, nämligen att Sovjetregeringen saknar seriösa planer för att bringa ordning i ekonomin. Konsekvenserna av detta beklagliga faktum kommer inte att låta vänta på sig.